

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Doktorský studijní program Pedagogika

Autoreferát k disertační práci:

**Baťovo školství a zlínské pokusné školství v letech 1922 – 1939
v kontextu koncepce pedagogického pragmatismu.**

**The Bata's school and Zlín's experimental education of 1922-1939
in the context of pedagogical pragmatism concept.**

Karel Kostka

Olomouc, *březen 2014*

Autoreferát je vypracován k disertační práci v rámci kombinované formy doktorského studijního programu Pedagogika realizovaného na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Autor:

PaedDr. Karel Kostka, MBA

Školitel a vedoucí práce:

Doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

Pracoviště: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy Praha; Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická.

Oponenti disertační práce:

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Pracoviště: Rektorát a celouniverzitní útvary Univerzity Pardubice

Doc. PhDr. Eva Urbanovská, Ph.D.

Pracoviště: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Místo a termín obhajoby:

Disertační práce s posudky bude vystavena:

Disertační práce zpracovává formou historického výzkumu vývoj filozofie pragmatismu a pragmatické pedagogiky, v praktické části pak návazně zkoumá vlivy, jakými pragmatismus působil na zlínské školství především v období 20. a 30. let 20. století.

Analyzuje proces uplatňování pragmatické pedagogiky, která se snaží naplňovat tezi, že sám život má být učení i podstatou výchovy a vzdělávání je proto třeba chápat jako rekonstrukci zkušenosti.

Historická meziválečná epocha bořila horizonty mezi státy a zvýšená míra světové celistvosti po ukončené první světové válce umožňovala bezhraniční transfer řady filozofických, ekonomických, sociologických a dalších učení.

Obdobně se šířily ideje pragmatické filozofie, za jejíž otce jsou považováni Charles Sanders Pierce (1839-1914) a William James (1842-1910), i moderní pedagogické názory vycházející z filozofie pragmatismu, z každodenní praxe a z životních zkušeností, zosobněné průkopníkem pragmatické pedagogiky Johnem Deweyem (1859-1952).

Cílem disertační práce je analyzovat ve vícerozměrném spektru historického bádání základy, z kterých vzešel pragmatismus jako filozofické učení, a způsoby, kterými ve formě pragmatické pedagogiky obohacoval československé školství a jak ho, především v segmentu zlínského školství, konkrétně prostřednictvím pragmatické pedagogiky ovlivňoval.

Zabývá se v té souvislosti především činnostmi pedagogických reformátorů, jakými byli například Václav Příhoda (1889-1979), Stanislav Vrána (1888-1966), Jaroslav Hradil (1882-1968) či Vladimír Konvička (1900 -1971).

Disertační práce analyzuje dějinnou etapu následující po rozpadu Rakouska-Uherska, zejména první dvě desetiletí existence Československa a důsledky, které vznik nového státu přinášel do snah o proměnu československého školství a jednotlivých škol.

Analyzuje cesty, kterými celosvětové i domácí dění působilo na vznik a rozvoj pragmatické pedagogiky a její aplikaci do vzdělávacích a výchovných systémů první poloviny 20. století.

Jde o téma velmi rozsáhlé, proto se disertační práce soustředí po obecném a teoretickém rozboru především na jeden svébytný region, a to Zlínsko, ve kterém měla pragmatická pedagogika prostor k uplatnění už proto, že zde působila jedna z nejvýraznějších osobností podnikatelské meziválečné sféry – pragmaticky orientovaný obuvník, továrník, obchodník a komunální politik Tomáš Baťa (1876-1932), který v závislosti na svých vizích, ale i na potřebách své firmy a regionu, moderní pedagogické přístupy nejenom podporoval, ale přímo inicioval jejich aplikaci do místního měšťanského a středního školství.

V kontextu pedagogického pragmatismu se tedy disertační práce zaměřuje na fenomén zlínského měšťanského pokusného školství a Baťových škol práce a nazírá je jako ojedinělou problematiku nejenom regionálního či československého vzdělávání, ale i vzdělávání evropského a světového.

Zlínské pokusné školství a tzv. Baťovo školství je v disertační práci nahlíženo interdisciplinárně jako součást širší problematiky tzv. batismu ve Zlíně, tedy nejenom jako přísně ohraničený prostor škol a školských institucí.

Výzkum zlínského prvorepublikového školství je pro pedagogickou historii a teorii přínosný z mnoha důvodů, mimo jiné i proto, že na něm lze demonstrovat okolnosti vzniku a rozvoje reformních dění, které měly právě na Zlínsku vytvořeny mimořádně příznivé podmínky.

Na základě veřejného školství, jehož reformu Tomáš Baťa inicioval a podporoval, a z Baťovy školy práce, se po druhé světové válce konstitovalo veřejné, všeobecné, průmyslové a obchodní školství na Zlínsku.

Disertační práce si klade za výzkumný cíl rekonstruovat hlavní reformně pedagogické zásady zlínského školství (v závislosti na školství československém), přinést nové, dosud nepublikované poznatky, systematicky analyzovat a interpretovat souvislosti a vazby pedagogického pragmatismu a Baťovy sociálně-ekonomické koncepce na postavení tzv. baťovského školství a na vývoj pokusného zlínského školství v letech 1922 – 1939.

V obecném teoretickém základu se disertační práce zabývá především analýzou vybraných aspektů filozofie pragmatismu a pragmatické pedagogiky.

V analýze středního rozsahu disertační práce analyzuje souvislost východisek pedagogického pragmatismu s koncepcí Baťova školství a s koncepcí pokusného reformního měšťanského školství ve Zlíně, na které měl Tomáš Baťa jako starosta města přímý vliv.

V mikroanalýze vychází disertační práce z diskurzivní analýzy archivních pramenů a primární pedagogické literatury – zápisy z porad, pořadače zpráv a nařízení, výkazy, třídní knihy, učebnice, výroční zprávy, pracovní listy, kroniky, dobové tisky a články atd.

Postup nespočívá pouze v získávání, analýze a reprodukci poznatků, ale dává si za cíl klást si otázky, hledat, objevovat, srovnávat, interpretovat a osvětlovat dosud nepoznané vztahy

a souvislosti mezi pragmatismem, pragmatickou pedagogikou a zlínským školstvím v období let 1922 – 1939. V té souvislosti jsou v rámci disertační práce srovnávány zejména pedagogické názory Johna Deweye, Václava Příhody, Stanislava Vrány a Tomáše Bati a konfrontovány s pedagogickou praxí na Zlínsku.

Z hlediska rovin zkoumání disertační práce analyzuje východiska a základní pedagogické myšlenky pragmatismu a pragmatické pedagogiky. Hledá odpovědi na otázky, zdali, a případně jak, tzv. Baťovo školství v rámci tzv. batismu vycházelo z vybraných myšlenek pedagogického pragmatismu.

Disertační práce rovněž pátrá po odpovědi na řadu otázek spojených s tím, zdali, a jak, i zlínské pokusné měšťanské školství zpracovávalo myšlenky pedagogického pragmatismu, přičemž rekonstruuje některé oblasti zlínského pokusného školství, analyzuje reformní snahy, organizační vývoj, hlavní osobnosti a dopad pragmatismu na vybrané pedagogické kategorie.

V obecném rámci disertační práce zkoumá souvislosti mezi zlínským školstvím a dvěma dominantními myšlenkami pedagogického pragmatismu, kterými jsou:

1. **Společenství jako hlavní vůdčí myšlenka pragmatické pedagogiky**, v níž vyučovací proces není pouze předáváním systematicky uspořádaných vědomostí, ale především sdíleným procesem poznávání a rozhodování, včetně rozvíjení životních zkušeností, jichž se má žák aktivně v rámci bohatých interpersonálních vztahů v rámci školní komunity zmocňovat, a které jsou užitečné, účelné a pro život výhodné. Škola je tedy především pospolitostí a prostorem, kde se střetávají a utváří hodnoty a postoje. Klíčovými prvky je to, co je společné, komunikace a komunita, a to nejen uvnitř školy, ale zejména v interakci s jejím okolím.
2. **Činná škola - problémové vyučovací metody a individualizace** vycházející z požadavků praxe a každodenního života jako druhá vůdčí myšlenka pragmatické pedagogiky.

V důsledku společenských změn na počátku 20. století, s rozvojem průmyslu a industrializace, s rostoucí úlohou finančních a kapitálových trhů a s reformními pedagogickými snahami se zdála být pragmatická pedagogika koncepcí, která nejlépe odpovídala potřebám prudce se vyvíjejícího světa.

Zvláštní pozornost proto disertační práce věnuje názorům významných osobností spojených s pragmatismem a pragmatickou pedagogikou, jakož i osobnostem, které vznik a prosazování pragmatické pedagogiky iniciovali a podporovali.

Problematika vztahu pedagogického pragmatismu a školství 20. a 30. let na Zlínsku dosud nebyla souborně zpracována.

Celá řada autorů se problematikou vývoje v této oblasti školství zabývala z hlediska zkoumání reformního procesu, nikoli ovšem v cílené vazbě na vývoj pragmatické pedagogiky.

Tato disertační práce se neomezuje jenom na teoretický rozbor, ale analyzuje i některé konkrétní aktivity, které se ve zlínském školství ve vymezené době uplatňovaly.

V obecné rovině těžší disertační práce z publikací autorů, kteří se podrobněji zabývali pragmatismem či pragmatickou pedagogikou, vývojovými trendy ve školství, zlínským prvorepublikovým školstvím apod.

Mezi nejvýznamnější zdroje patří publikace autorů, jakými jsou William James (*PRAGMATISMUS Nové jméno pro staré způsoby myšlení*, 2003), John Dewey (*Rekonstrukce ve filosofii*, 1929; *Individualism: Old and New*, 1930; *Democracy and Education*, 1966; *Mravní zásady ve výchově*, 1934; *O pramenech vychovatelské vědy*, 1947), Tomáš Baťa (*Úvahy a projevy*, 1990), Karel Čapek (*Pragmatismus čili filosofie praktického života*, 1918), Otokar Chlup (*O novou školu*, 1927; *Ideály nové výchovy*, 1929; *Naše školské reformy*, 1930), Otakar Kádner (*Vývoj a dnešní soustava školství I–IV*, 1929–38), Frederick Copleston (*Modern Philosophy: Empiricism, Idealism, and Pragmatism in Britain and America*, 1966), Josef Ludvík Fischer (*Filosofie její podstata a problémy*, 1922), Libuše Ďurišová (*Zlínské školství v období 20. a 30. let XX. století*, 2010; *Odras rozvoje firmy Baťa ve struktuře vzdělávací soustavy ve zlínském regionu v letech 1894-1948*, 2011), František Singule (*Americká pragmatická pedagogika*, 1991), Karel Rýdl a František Singule (*Pedagogické proudy 1. poloviny 20. století*, 1988), Jaroslav Hroch (*Pragmatismus a dekonstrukce v anglo-americké filozofii*, 2010), Tomáš Kasper a Dana Kasperová (*Dějiny pedagogiky* 2008), Tomáš Kasper a kol. (*Německé a české reformně pedagogické vzdělávací a výchovné koncepty - analýza a komparace*, 2008; *Von den Bata Schuhen zu den Bata Schulen*, 2004), Dana Kasperová (*Projektové vyučování*, 2012), Василий Комаровский (*Философские предпосылки педагогики Дьюи. Прагматизм и педагогика*, 1927), Milton Konvitz a Gail Kennedy (*The American Pragmatists*, 1960), Josef Linhart (*Americký pragmatismus*, 1949),

Douglas McErmid (*Varieties of Pragmatism*, 2008), Václav Příhoda (*Vědecká morálka pro nekofesijní děti*, 1938; *Racionalizace školství. Funkcionální organizace školské soustavy*, 1930; *Myšlenka jednotné školy*, 1948; *Globální metoda. Nové pojetí výchovy*, 1934; *Národní filozofie výchovy I*, 1948), Karel Rýdl (*Duch Komenského v tradicích reformních škol na Zlínsku ve 30. letech 20. století*, 2003; *Tradice školství a efektivní kurikulum. K perspektivám školního vzdělávání*, 2009), Alois Sosík (*Z naší práce na Masarykově a Komenského měšťanské škole ve Zlíně*, 1938), Robert Talisse (*Pragmatist Philosophy of Democracy*, 2007), Eva Urbanovská (*Podíl osobnosti učitele na reformě školy*, 1996; *České pokusné školy 30. let podle návrhu Václava Příhody*, 1996.), Stanislav Vrána (*Úkoly nové československé školy*, 1922; *Josef Úlehla, jeho myšlenky a snahy o novou školu*, 1922; *Naše zkušenosti s globální metodou*, 1930; *Učebné metody*, 1936; *Praxe na reformní škole měšťanské*, 1936; *Základy nové školy. Výsledky práce českých pokusných škol*, 1946), Růžena Váňová (*Československé školství ve 30. letech „Příhodovská reforma“*, 1995; *Karel Žitný a jeho úsilí o novou školu*, 1999; *Školská reforma v ČSR ve 30. letech 20. století*, 2007), Josef Cach a Růžena Váňová (*Václav Příhoda (1889 – 1979). Život a dílo pedagoga a reformátora školství*, 2000) Jaroslav Wicherek (*Školy a vzdělávací činnost na Zlínsku ve dvacátých a třicátých letech XX. století*, 2005).

Disertační práce dále vychází z práce s prameny a využívá heuristické metody, která zahrnuje vyhledávání a shromáždění historických pramenů a literatury (a následný rozbor textů).

Základem je bádání v Moravském zemském archivu, především v rámci Státního okresního archivu Zlín na zámku v Klečůvce, dále v osobním archivu T. Bati v Baťově vile a v Obuvnickém muzeu T. Bati ve Zlíně.

Mezi základní archivní prameny patří následující archiválie z Moravského zemského archivu v Brně, Státního okresního archivu Zlín, fond Baťa a. s., Zlín, 1894 – 1945, Osobní oddělení;

Sign.:

II/3 - Statistika,

II/4 - Politická a veřejná činnost,

II/5 - Podnikové školství,

II/5 - Třídní knihy,

II/6 - Publikace a tiskoviny

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, Podnikové školství, Baťa a. s., Kartony 1187; 1213; 1182; 1184; 1189;

Z nich především inventární čísla: 5, 7, 22, 81, 102, 139, 192, 260, 261, 263, 263, 264, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 359 361, 363, 362, 449;

Fond foto (Fotoarchiv Zlín) pořadová čísla: 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293 294, 298; archivní čísla: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 23, 24, 28, 34, 52.

Disertační práce je členěna do následujících kapitol:

1 Filozofie pragmatismu a pragmatická pedagogika

První část disertační zahrnuje historickou analýzu filozofie pragmatismu, zabývá se jejími kořeny, vysvětluje rozdíly mezi empirickým a racionálním přístupem ke zkoumání reality a vymezuje pojmy pragmatismus a pragmatická pedagogika.

2 Geneze vývoje školství v Rakousku – Uhersku, v Československu a na Zlínsku

Druhá část disertační práce pojednává ve stručném nástinu o genezi školství a vzdělávacího systému na území Rakouska-Uherska, neboť už v něm můžeme spatřovat kořeny postupného utváření školství na Zlínsku.

Smyslem je poukázat na zásadní milníky, kterými se školství ubíralo od vlády Marie Terezie a pochopit reformy dvacátých a třicátých let 20. století nikoli jako pedagogický experiment, stojící mimo ostatní pedagogické dění, nýbrž jako výsledek určitého procesu a dlouhodobého zrání.

Dále je zde pojednáno i o specifickém pohledu Tomáše Bati na vývoj průmyslu a strojní výroby, protože v souvislosti s industrializací už ve svém mládí (na konci 19. století) dospíval k pevnému názoru o potřebě vzdělání, které by vedlo nové generace k většímu zájmu o techniku, architekturu, přírodní vědy a podnikání.

Disertační práce analyzuje v této části nejenom obecné tendence, ale i experimentování a pokusnictví, které v praxi vyjadřovalo touhy pokusníků o vytvoření nové školy. Pokusnictví vyvolávalo diskuse ohledně pojetí pedagogické teorie i praxe a motivovalo pedagogy k hledání cest k efektivnější a modernější škole.

Pokusnictví bylo v jistém smyslu slova laboratoří pro zkoumání pedagogické reality a předznamenávalo budoucí šířeji pojaté snahy o reformu vzdělávacího systému.

3 Představitelé pragmatické pedagogiky

Třetí částí disertační práce představuje výrazné představitele pragmatické pedagogiky. V rámci světového kontextu jde o Johna Deweye, v rámci Československa o Václava Příhodu a v rámci Zlínska o Stanislava Vrátu a Vladimíra Konvičku.

Jsou zde zachycena jejich základní životopisná a profesní data, neboť je z nich dobře patrné, jak byl vznik a rozvoj pragmatické pedagogiky svázán s osudy jejich protagonistů, a také z nich vyplývá, jak postupně dospívali k pragmatické pedagogice ve své pedagogické činnosti i v dílech, prostřednictvím kterých její principy ozřejmovali širší pedagogické veřejnosti.

Čtyři vybraní pedagogové představují i symbolizují cestu, kterou se pragmatická pedagogika ubírala z místa svého vzniku v USA do Československa, aby našla uplatnění mimo jiné i na Zlínsku, v třicátých letech 20. století s nadsázkou považovaném za region budování „amerického snu v Moravské kotlině“.

4 Filozofie reforem a vzniku pokusných škol

Ve čtvrté části disertační práce analyzuje základní tendence a východiska meziválečné školské reformy. Zabývá se pojmy, které s představou reforem úzce souvisí, jako je pospolitost, racionalizace, diferenciací, individualizace, zkušenostní učení, koncentrace učiva, mravnost, spoluprožívání apod.

Hledá odpovědi na otázky zabývající se tím, co reformátoři vlastně zamýšleli v československém školství reformovat a kam směřovaly jejich snahy ve smyslu změn ve školském systému i v jednotlivých školách.

V první části jde o kontext republikový, ve druhé části o kontext regionální (Zlínsko) s vysvětlením jeho specifik.

Analýza se dále věnuje vzniku Baťovy školy práce a Baťově vzdělávací filozofii, včetně finančních a mocenských nástrojů, kterými Baťa školství na Zlínsku ovlivňoval.

Následně se zabývá vznikem a činností Masarykovy pokusné diferencované měšťanské školy ve Zlíně, která nejvíce odpovídala Baťovým představám o efektivním měšťanském školství.

5 Analýza činnosti vybraných škol na Zlínsku v kontextu pragmatismu a pragmatické pedagogiky

Pátá část disertační práce vychází z analýzy pedagogických zásad, které uplatňoval v řízení Masarykovy pokusné diferencované měšťanské školy ve Zlíně její ředitel Stanislav Vrátina,

a dává je do kontextu s Baťovými představami a principy tzv. batismu. Následně si všímá pedagogických zásad uplatňovaných přímo v Baťových školách.

6 Pospolitost a budování tzv. společenské školy

Šestá část disertační práce analyzuje a konfrontuje pohledy Johna Deweye a Stanislava Vrány na činnosti škol z hlediska pospolitosti, ve které se střetávají a utváří hodnoty a postoje žáků. Věnuje se styčným bodům mezi teoretickými úvahami Deweye a reálnou skutečností na zlínských školách, a hledá odpovědi na otázky spojené s tím, jak škola souzní s věcmi veřejného zájmu, jak integruje aktuální poznatky a postřehy ze současného společenského a hospodářského života, jak zde dochází ke kultivaci sociálního vědomí a světonázoru, jakými prostředky je vytvářen prostor pro komunitní prožívání vytvářející ze společenství semknutější pospolitost, jak z dosavadní školy vzniká postupně tzv. společenská škola atd.

Návazně posuzuje na konkrétním příkladu Masarykovy pokusné diferencované školy způsob, jakým byla nová budova školy projektována, postavena a uzpůsobena ve prospěch pragmatické pedagogiky, kdy se celá vnitřní organizace školy převrátila - např. změnou charakteru kmenových učeben na pracovny se nyní žáci stěhovali za svými učiteli do jejich pracoven, kdežto dříve přicházeli učitelé za žáky do jejich kmenových učeben.

Všímá si i skutečnosti, že vedle odborných učeben byly k dispozici klubovny, doplňkové a vedlejší místnosti, ve kterých se mohli žáci sdružovat, odpočívat, pracovat ve skupinách, diskutovat apod., což výrazně podporovalo rozvoj vnitřního pospolitého prožívání.

Závěrečná kapitola této části se věnuje družinám, klubům a tábornictví, tedy záležitostem, které byly vedle „shromáždění žactva“, výchovných týdenních kampaní, činnosti rodičovského spolku atd. nedílnou součástí práce zlínských pokusných škol a výrazně podporovaly budování tzv. společenské školy.

7 Ohlas zlínského pokusného školství

Ačkoli si zlínské pokusné a střední školství v období mezi dvěma válkami vybuodovalo respekt a úctu řady pedagogických odborníků i široké veřejnosti, mělo i své kritiky a odpůrce.

Tato část disertační práce se zabývá průřezovým způsobem nejčastějšími formami sledování výsledků učení i výchovy z vnějšího prostředí, a současně uvádí příklady ohlasů, které v dobové diskuzi zaznívaly.

8 Podpora vzájemnosti a pospolitost

O komunitním prožívání a pospolitosti v rámci pokusného zlínského školství i středního školství přímo ve školách již bylo v disertační práci pojednáno, tato část se zabývá podstatným faktem, který spočívá v tom, že škola se neuzavírala do sebe, ale své aktivity v rámci vzájemnosti a vytváření pospolitosti cíleně směřovala i mimo školu s přesahem do širokého okolí.

Materiálů, dokládajících otevřenost školy a její společenský charakter, je v archivních materiálech mnoho. Za příklad je pro tuto kapitolu vybráno tábornictví, na němž lze demonstrovat způsoby, jakými se školy snažily vést a motivovat své žáky k vytváření návyků vedoucích je k pospolitému způsobu prožívání a k hrdosti ze sounáležitosti v rámci komunity.

Závěry disertační práce:

Meziválečná léta 1918–1939 představují pro československé i zlínské školství dobu reformních aktivit, od individuálních pokusů jednotlivých pedagogů až po reformní koncepci, kterou se snažil plošně prosadit Václav Příhoda v rámci celého československého školství.

Disertační práce analyzuje souvislosti pedagogického pragmatismu s pedagogickou teorií a praxí 20. a 30. let 20. století, a to cíleně ve zlínském školství. Právě zlínské školství zaznamenalo v rámci reformy československého vzdělávacího systému pozoruhodné výsledky a přineslo do pedagogické praxe i teorie mnoho impulsů, poznatků a zkušeností.

Tzv. „Příhodovská reforma“ vycházela z empirického přístupu, považovala pedagogiku za převážně exaktní a přírodní vědu.

Příhoda navrhoval celou řadu dobře promyšlených opatření, která měla za úkol reformovat vnitřní práci školy, jako např. individualizaci učiva na základě diferenciací žáků podle jejich výkonových úrovní, změnu didaktických zásad a jejich uzpůsobení problémovým metodám a projektovému vyučování, konsolidaci učiva a uzpůsobení učebních plánů potřebám žáků na základě jejich nadání, schopností a dovedností, výuku po semestrech apod.

Ale šlo také o racionalizaci života školy danou požadavkem pracovat náročněji, cíleněji, rychleji a zodpovědněji se současným zlevněním a nižším vynakládáním úsilí, o důraz na komunitní (pospolité) společné aktivity žáků a učitelů, které vyváží a kompenzují individualizační snahy, o přebudovávání školy z činné a pracovní na školu produkční, schopnou lépe využívat rozdílné výkonnostní úrovně žáků atd.

Příhoda současně usiloval i o vnější reformu školství, která měla trvale zavést model jednotné školy, tento záměr se mu ovšem prosadit nepodařilo.

Vnitřní reforma se také neuvedla do praxe celoplošně – i proto, že její koncepce byla napadána filozoficky orientovanými pedagogy odmítajícími Příhodův empirický přírodovědný přístup.

Nicméně formou pokusných škol mohla reforma v praxi prokázat, zda je pro školství přínosem či nikoli. Projevila svoji životaschopnost, přičemž její idea našla největší ohlas na Zlínsku, mimo jiné i proto, že reformní koncepce velmi dobře zapadla do představ Tomáše Bati, který zde budoval své podnikatelské impérium.

Cílem disertační práce bylo analyzovat základy, ze kterých vzešel pragmatismus jako filozofické učení, a způsoby, kterými ve formě pragmatické pedagogiky obohacoval československé školství a jak ho, především v segmentu zlínského školství, konkrétně prostřednictvím pragmatické pedagogiky ovlivňoval. Následným cílem bylo rekonstruovat hlavní reformně pedagogické zásady, analyzovat a interpretovat souvislosti i vazby pedagogického pragmatismu a Baťovy sociálně-ekonomické koncepce na postavení tzv. baťovského školství a na vývoj pokusného zlínského školství v letech 1922–1939.

Analýzou vztahů a souvislostí mezi pragmatickou pedagogikou a zlínským školstvím disertační práce prokázala, že proces učení na zlínských školách byl skutečně nahlížen a realizován v kontextu pragmatické pedagogiky, že školy se konstitovaly jako společenské instituce, v nichž se jako základ metody poznávání a následného nalézání správných řešení uplatňovalo problémové a projektové vyučování, podporovalo se experimentování a důraz se kladl především na praxi a zkušenost.

Upřednostňovalo se osobní jednání a individuální přístup, podporovala se praktická činnost a snaha učit a vychovávat činnostmi, která vzdělávacím institucím vtiskovala charakter pracovní a produkční školy, integrované do života společnosti, což odpovídalo filozofii i představám Tomáše Bati. Školy na Zlínsku začaly hrát významnou roli v procesu společenských a hospodářských změn a staly se nezbytnou součástí Baťovy sociálně-ekonomické koncepce.

Hlavní výzkumnou metodou disertační práce byla především obsahová analýza historických dat, slučující historický výzkum a obsahovou analýzu dokumentů. Jde tedy o kvalitativní výzkum zabývající se zkoumáním vybraných událostí, procesů a jevů na Zlínsku za tzv. první republiky.

Důraz byl kladen na práci s historickými primárními dokumenty, jako jsou prvotisky, kroniky, zápisy z porad, třídní knihy, třídní výkazy, výroční zprávy, sborníky, numerické záznamy, statistiky, úřední listiny, zápisy z jednání spolku rodičů apod. V menší míře byly využity

sekundární dokumenty, které vznikly interpretací primárních zdrojů, a to především v problematice filozofie pragmatismu.

V průběhu výzkumu byly analyzovány dokumenty písemné povahy. Část byla psána rukou (např. zápisy z porad), větší část byla vyhotovena ve formě strojového přepisu, ani v jednom případě však nenastala potřeba analýzy a rozboru nečitelného písma, což výzkum usnadňovalo.

Obecně je možné konstatovat, že archivní dokumenty, uložené v Moravském zemském archivu Brno, jsou archivovány ve výborném stavu (s přihlédnutím k jejich běžnému opotřebení) a mají vysokou výpovědní hodnotu pro výzkum. O jejich autenticitě není důvodu pochybovat, přestože je třeba mít na paměti, že část jich byla vyhotovena ze zprostředkovaných informací a do jisté míry psána s určitým záměrem, kdy byly některé informace upřednostňovány a jiné potlačovány či skrývány – například ve výročních zprávách. Dokumenty jsou přehledně označeny a až na výjimky i přesně datovány, včetně prostorového uvedení jejich vzniku.

Snahou bylo hledat i takové pramenné dokumenty, které mohly výzkum obohatit i o další rozměry – za takové lze považovat například táborové kroniky, které mají nejenom faktografickou výpovědní hodnotu, ale nesou v sobě i atmosféru a ducha doby, nebo autentické poznámky Tomáše Bati k nejrůznějším textům, dostupné v archivu v Baťově vile apod.

Fenomén zlínského pokusného školství a Baťova firemního školství je ojedinělou pedagogickou problematikou evropského významu, nelze ho však pojímat jako stav či proces vytržený ze společenského rámce – naopak – zlínské školství 20. a 30. let 20. století je nutno chápat jako součást širší problematiky tzv. batismu ve Zlíně. Proto bylo téma disertační práce pojato interdisciplinárně.

Z hlediska metodologických východisek disertační práce v obecném teoretickém základu vymezila pragmatismus a pragmatickou pedagogiku, rámcově uvedla genezi vývoje školství v Rakousku-Uhersku, v Československu a na Zlínsku a představila hlavní představitele pragmatické pedagogiky.

Vzhledem k tomu, že téma je velmi široké, zabývala se disertační práce dále především základními aspekty pragmatické pedagogiky a v analýze středního rozsahu analyzovala souvislosti východisek pedagogického pragmatismu s koncepcí Baťova školství a s koncepcí pokusného reformního měšťanského školství ve Zlíně. Formou konfrontace srovnávala především pedagogické názory a závěry Johna Deweye, Václava Příhody a Stanislava Vrány a dávala je do souvislosti s praktickým chodem a rozvojem vybraných škol na Zlínsku.

Došla k závěru, že pragmatismus, který prorůstal do zlínské společnosti první poloviny 20. století v souvislosti s Baťovým působením jako továrníka a starosty města Zlína, významně ovlivnil nejenom společnost v regionu, ale i zlínské školství a v mnohém je přizpůsobil stávajícím společenským a ekonomickým podmínkám. Je zde dobře patrná interaktivita mezi pragmaticky se rozvíjející společností a pragmatickou pedagogikou ve školách, která v mnohém se společenským pohybem korelovala.

Z hlediska metodologického postupu disertační práce následně, po obecném teoretickém základu, rekonstruovala zásadní a dominantní pedagogické myšlenky, které se prosazovaly v tzv. Baťově školství a zlínském pokusném školství. Analyzovala dobové diskurzy, zásadní postoje, rozhodnutí a všímala si hlavních trendů, které strukturovaly pedagogickou diskuzi. Interpretovala společná východiska a klíčové souvislosti mezi pragmatismem, pragmatickou pedagogikou, pokusným reformním školstvím ve Zlíně a tzv. Baťovým školstvím. Jak bylo výše pojednáno, vycházela z vyhledávání, shromažďování a analýzy historických pramenů v rámci bádání v Moravském zemském archivu, především ve Státním okresním archivu Zlín, a v osobním archivu T. Bati v Baťově vile.

Přestože školství na Zlínsku v letech 1922 – 1939 bylo předmětem obdivu jak laické, tak části odborné veřejnosti, disertační práce zahrnula do analýzy i kritické ohlasy, které zdůrazňovaly především fakt, že žáci vyučovaní na základě principů pragmatické pedagogiky přespříliš času trávili diskusí, plánováním, rozhodováním a vnějším pohybem než skutečnou efektivní výukou, usilovným myšlením a teoretickým poznáváním, které by mělo být základem dalšího myšlenkového i zkušenostního rozvoje žáka. V disertační práci jsou uvedeny konkrétní příklady z dobového, především levicového tisku, který často kritizoval podobu zlínských škol a chápal ji jako systém stranicí jenom části mladé populace, přičemž diference byla považována za přístup omezující rovnost a podporující elitářství.

Ve školství, stejně jako v celém posuzování Baťova mikroimpéria na Zlínsku, jsou často patrné dvě krajní tendence. Jedna Baťu, fenomenálního vizionáře a velice pracovitého člověka, a s ním vše, co připravil, vymyslel a zorganizoval, nekriticky glorifikuje, kdežto druhá považuje celý Baťův systém (včetně školství) za příliš nelidský, orientovaný pouze na soutěž a výkon.

Disertační práce dospěla k závěru, že díky vzdělaným, tvořivým a tvůrčím osobnostem, disponujícím jak teoretickými znalostmi, tak schopnostmi proměňovat své vize ve skutečnost, zaujímalo zlínské školství v první polovině 20. století ohraničený, přitom velmi široký prostor, který díky uplatňování pragmatické pedagogiky umožnil vyrůst celé řadě osobností,

kteří v následující době stály za úspěchy Baťovy firmy i regionu Zlínska, ale působily i na mnoha místech v zahraničí, kde budovaly továrny a města.

Pokusné školství vytvářelo na Zlínsku spolu s tzv. baťovským školstvím pozoruhodný celek, který přinesl pro další pedagogický vývoj mnoho zkušeností. Jestliže drtivá většina škol v Československu se řadě principů uplatňovaným v pokusných školách vyhnula, přece jen mnohé poznatky z pokusného školství pronikaly do celého československého školství a obohacovaly jeho vývoj.

Ve spojení s demokratickými tendencemi a příklonem k humanismu se školy více orientovaly na žáka, na respekt k jeho osobnosti, na jeho potřeby a přání, nicméně nejmarkantněji se tyto tendence uplatňovaly právě v pojetí prosazovaném na zlínských pokusných měšťanských školách a středních školách, které se dokázaly propojovat se společenskou a hospodářskou praxí, což můžeme velmi dobře sledovat u Baťových škol práce.

Reformní principy a jejich koncepční snahy se rozvíjely postupně a měly naději na úspěch pouze v případě, že se s nimi ztotožnila celá školní pospolitost. Vyžadovaly nový způsob pedagogického uvažování, který koreloval v mnoha směrech s principy pragmatické pedagogiky.

Ve zlínském školství vidíme zásadní změnu náhledu na školu a její postavení ve společnosti. Zlínská společnost se totiž nechala inspirovat baťovským duchem, který spojoval celý region do poměrně jednotné pospolitosti, prodchnuté duchem práce, vzájemné závislosti a generováním tvůrčích sil.

Třífaktorový výchovný a vzdělávací koncept zahrnoval v systému vzdělávání na Baťových školách práce srůstání institucionálního rámce (internát, škola, fabrika) s rámcem pedagogickým (osobnostní růst, odborné znalosti a praktické dovednosti). Součástí edukačního procesu tak byla vedle samostatného života na internátech (včetně vedení vlastního domácího účetnictví) i produkční práce v Baťových závodech, která představovala v dosavadním systému československého školství specifickou novinku. Specifičností lze vyjmenovat i více, kupříkladu forma oslovování ve fabrice – spolupracovník, nikoli zaměstnanec – se vztahovala i na učně a žáky a vedla je k pocitu participace a přináležení k firmě.

Jak jsme již zdůraznili, i měšťanské školství získalo díky Baťovu vlivu nejvýraznější komunální i sponzorskou podporu ze všech pokusných škol v Československu, mělo tedy vynikající materiálně-technické podmínky ke svému rozvoji. Obdobně tomu bylo i v tzv. baťovském školství, které financoval Baťa přímo.

Po stránce personální na tom byly zlínské školy rovněž velmi dobře, protože drtivá většina pedagogů se ztotožnila s myšlenkami nové školy, byla ochotna diskutovat o reformních záměrech a pokoušela se je aplikovat ve školské praxi. Za to získávala prostřednictvím spolku rodičů také nadstandardní finanční odměny, za kterými opět stál Tomáš Baťa.

Zlínské školy byly součástí vzdělávací soustavy Československa, do jisté míry se však chovaly autonomně. Byly úzce spojeny s proudy idejí a reforem, které přebudovávaly celou zlínskou společnost.

S modernizací regionu a „romantikou úspěchu“, kterou neustále interpretoval a šířil Baťou ovládaný tisk na Zlínsku, se vynořovala celá řada otázek, ale i problémů, které musely být neodkladně řešeny. Tzv. batismem byla totiž silně zasažena, ať už přímo či nepřímo, prakticky každá rodina v regionu.

Tzv. batismus sjednocoval zlínskou společnost do poměrně homogenního celku, přičemž ona závislost vycházela ze vztahů lidí v regionu k Baťově firmě, která byla hlavním zaměstnavatelem, a díky které se mohly rozvíjet mnohé oblasti společenského života, počínaje školstvím, kulturou a sportem a konče sociálními opatřeními, bytovou politikou a zdravotnictvím.

Na druhé straně byla omezována pluralita názorů, a to především tím, že charismatický Baťa ve svém prominentním postavení vyžadoval uplatňování jednotných principů ve vztahu ke své osobě a firmě a zejména uvnitř firmy. Potřeboval sjednocenou společnost, jejíž jednotu a oddanost považoval za jednu ze základních premis úspěchu svého podnikání i úspěchu regionu jako celku.

Vytváření jednotné vůle, regionální pospolitosti a hrdosti, principu vůdcovství, sebedisciplíny, následování, rovných možností, to vše bylo výraznou změnou oproti tradičnímu hospodářsky i duchovně členitému a často i rozporuplnému regionálnímu koloritu, podbarvenému chudobou, industriální zaostalostí, polarizací mezi honorací a chudým obyvatelstvem, nízkou vzdělaností a malou vůlí rodičů dbát na pořádné vzdělání svých dětí.

Ve výchově viděl Baťa cestu, jak mezigeneračně posunout region na vyšší úroveň. Jeho představy o školství ovšem narážely na bariéru zkonstatovaných předpisů, byrokratického odporu i konzervatismu a nezralosti mnoha učitelů.

Rozhodl se svoji představu výchovného konceptu prosadit sám, přičemž začal své aktivity uplatňovat nejdříve v odborném školství, po kterém chtěl, aby připravilo odborníky pro jeho firmu.

Do čela postavil Jaromíra Hradila, zkušeného pedagoga, od kterého očekával vytvoření jednotné pospolitosti, v níž se budou žáci vzdělávat v baťovském duchu. Stal se nejenom jeho zaměstnavatelem, ale i finanční a morální podporou.

Hradil se nezaměřil pouze na samotnou výuku, ale vytvořil celý nový výchovně-vzdělávací systém, v němž šlo nejenom o penzum vědomostí, které se měli žáci naučit, ale i o výchovu charakteru, rozvoj tělesných dispozic, finanční gramotnosti atd. Na Hradilovu koncepci pak navazovali další učitelé, vedoucí či ředitelé škol a internátů, například Otakar Kohn – Jánský, Rudolf Hub, Ing. Matěj Hrádek nebo František Ráček.

Posléze jako starosta města Zlína využil Baťa svoji politickou moc a zasadil se o zřízení měšťanské pokusné školy, do které jako ředitele prosadil reformátora se zkušenostmi z USA Stanislava Vránu, který si poté stejně jako Hradil vychoval řadu nástupců, jako např. Vladimíra Konvičku, později ředitele pokusné školy v Baťově-Otrokovicích.

Vrána naplňoval představu Tomáše Bati o profesionálně i lidsky vhodném kandidátovi na místo ředitele. Přetvářel školu v duchu pragmatické pedagogiky z „pasivní“ instituce na moderní vzdělávací ústav, který byl schopen uplatňovat v praxi reformu, odpovídající výše uvedeným atributům „Příhodovské reformy“, jež v sobě nesla řadu prvků pragmatické pedagogiky.

Pragmatismus, kterým bylo prodchnuto Baťovo podnikání, tak postupně pronikal i do oblasti vzdělávání, a to nejenom do středního školství, které bylo pod přímým Baťovým vlivem, ale i do školství měšťanského.

Zlínské školství tak začalo na přelomu 20. a 30. let 20. století vytvářet jednotnou frontu pragmaticky orientovaného školství. Komplexně se v něm dařilo prosazovat řadu prvků pragmatické pedagogiky a představovalo tak jakýsi protipól tradičně pojatých škol v Československu té doby.

Zlínský region procházel velkými změnami, a tak, jak se měnila společnost, měnil se i vztah mezi školami, jejich vzdělávacím systémem a společností.

Hradilův i Vránův pragmatický a experimentální přístup k pedagogice v sobě integroval globální i regionální aspekty měnícího se světa, dané industrializací, pokrokem ve vědách, demokratizačními tendencemi a důrazem na humanitu, se změnami, ke kterým docházelo v regionální komunitě, v blízkém okolí a v samotné škole.

Školy získávaly podobu autonomních komunit, ve kterých se pěstoval pocit solidarity, závislosti a přináležení, kde bylo možné diferencovat žáky podle nadání, schopností a výkonů, kde individualizace nebyla pouhou proklamací, ale skutečně uplatňovanou tendencí. Nejlepší

a nejperspektivnější žáci na pokusných školách měli nejnáročnější učivo ve třídách označovaných jako A, nejlepší středoškoláci měli možnost studovat v „Tomášově“.

S tím souviselo reálné nebezpečí elitářství, kterému bylo obtížné čelit, a ke kterému také docházelo.

Právě pospolitost a komunitní aktivity měly elitářství vyvažovat. Školy proto vypracovávaly a nabízely svým žákům řady možností, kde se mohli potkávat na jiné, než ryze školské úrovni. Šlo o kluby, kroužky, nepovinné předměty, tábornictví (u středoškoláků tramping), společná shromáždění, výlety atd.

Proces utváření sociálních vztahů, prožitků sounáležitosti, plnohodnotného komunitního a společenského soužití žáků, učitelů a rodičů ve škole i mimo ni, který je jednou z vůdčích myšlenek pragmatické pedagogiky, byl ve zlínských školách naplňován velmi hodnotně. Mimo jiné i proto, že pedagogické iniciativy inspirované prvky reformní pedagogiky, byly Baťou štědře dotovány. Současně byly zejména na Masarykově pokusné diferencované škole pravidelně Stanislavem Vránou pedagogicko-psychologicky diagnostikovány a vyhodnocovány.

Z hlediska pedagogické vědy je důležitým poznatek, že oproti tradiční škole se v reformních školách lépe rozvíjely u žáků komunikační schopnosti, jejich původní životní zkušenosti nebyly zásadní překážkou pro začleňování do školní pospolitosti, výrazovou formou myšlení se stávalo kritické porozumění a školy respektovaly potřeby žáků z hlediska jejich osobnosti i zájmy vycházející z jejich každodenního života.

Obsahovou náplní, formami a metodami práce, organizací výuky i nejrůznějšími školními i mimoškolními akcemi škola představovala tvůrčí pestré prostředí, kde učení nebylo vnímáno pouze jako těžká práce a „robotička“, ale jako souvislý proces poznávání, zvažování, osvojování a zapamatování, v němž škola nehrála násilnou direktivně autoritativní roli, ale spíše roli podpůrnou.

Nezbytným fenoménem, bez kterého by se pragmatická pedagogika nemohla ve zlínských školách uplatnit, byla další z jejích vůdčích myšlenek – tedy pracovní a činnostní vyučování, produkční škola, a s tím spojené uplatňování problémových metod a projektového vyučování. Učitelé se museli vzdát dosavadního formálního přístupu ke struktuře vyučovací hodiny, frontálního přednášení a po staletí zažitých didaktických postupů.

Bylo potřeba překonat pedagogický sentiment po „starých pořádcích“ a pocit odcizení od tradičních schémat a mnohem více než dříve uplatňovat kreativitu a pedagogickou intuici, prostřednictvím kterých bylo možné žáky co nejobektivněji diferencovat a na základě této

diferenciace rozdělit do skupin a pověřovat úkoly a projekty, jímž byli schopni na základě jejich individuální výkonnosti čelit.

S tím souvisela neustálá nikdy nekončící snaha o koncentraci učiva, jeho aktualizaci a racionalizaci. Reforma školy probíhala souběžně s reformou zlínské společnosti, a protože zlínská meziválečná společnost neobyčejně akcelerovala a měnila se na společnost práce, industrializace a soutěže, projektové vyučování a uplatňování problémových metod vyučování ve školách vlastně kopírovalo reálnou praxi.

Školy nezůstávaly odtrženými enklávami, ale souzněly se společenskou a hospodářskou skutečností, byly její nedělitelnou součástí, nezůstávaly přípravkou na život, ale v Deweyově i Příhodově pragmatickém pojetí se staly integrální součástí života obce a celého zlínského regionu.

Nepříznivé okolnosti spojené s II. světovou válkou a následným vývojem, směřujícím k převzetí moci v Československu komunisty, znamenaly pro další prohlubování školských reforem v duchu „Příhodovské reformy“ přítrž.

Přes „protibaťovskou“ propagandu po roce 1948 zůstaly výsledky pragmaticky orientované pedagogiky, jako součásti „baťovského ducha“ na Zlínsku, nadále v myslích lidí, což se v přelomu let 1989 a 1990 projevilo ještě po padesáti letech mimo jiné i na přátelském a bouřlivém přivítání Tomáše Bati jr. ve Zlíně (v té době ještě Gottwaldově).

Seznam publikací autora disertační práce k danému tématu:

Fenomén Baťa a základní principy Baťova školství

Sborník z IX. ročníku konference - AKTUÁLNÍ PROBLÉMY PEDAGOGIKY VE VÝZKUMECH STUDENTŮ DOKTORSKÝCH STUDIJNÍCH PROGRAMŮ IX., Poláchová Vašátková, J., Bačíková, A. (eds.), Vydavatelství: Societas Scientiarum Olomucensis II, 1. vydání, Olomouc, 2012. ISBN 978-80-87533-03-1.

Manažerská autorita a vztahové strategie jednání. Sborník z konference Zlínského kraje a firmy Microsoft k otevření Pil Centra ve Vsetíně. Vsetín, 2011.

Pragmatismus. Informační a vzdělávací portál školství zlínského kraje Zkola. Zlín. 2011. ISSN 1804-9974.

Dějiny pedagogiky zajímavě – recenze knihy: Kasper, Tomáš. Kasperová, Dana. Dějiny pedagogiky. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4. Informační a vzdělávací portál školství zlínského kraje Zkola. 2012. ISSN 1804-9974.

Baťova soustava řízení. Recenze publikace LEŠINGROVÁ, Romana. Baťova soustava řízení. Uherské Hradiště. Roma Nakladatelství. 2008. ISBN 978-80-903808-9-9. Acta academica karviniensia. 2012. ISSN: 1212-415X.

Rozvoj morálního vědomí žáků. Recenze knihy: VACEK, P., 2008. Rozvoj morálního vědomí žáků. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4. Recenze/Reviews / Envigolika 2012/VII/2. ISSN: 1802-3061.

Historický kontext vzdělávací strategie firmy Baťa. Sborník III. ročníku mezinárodní vědecké konference MARVI 2012 Marketing a manažment vzdelávacích inštitúcií. Žilinská univerzita v Žilině. Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov. 2012. ISBN 978-80-554-0598-8.

Československé a české školství v proměnách času. Studie v Informačním a vzdělávacím portálu školství zlínského kraje Zkola. Zlín. 2012. ISSN 1804-9974.

Komunikace a vyjednávání v zaměstnanecké a manažerské praxi, příklady firmy Baťa. Publikace ke konferenci výchovných poradců a učitelů základních škol oblasti Vsetína a Valašské Meziříčí. Vsetín. 2013.

Baťův přístup k budování klimatu ve školách (v rámci tzv. batismu.) Publikace k II. konferenci výchovných poradců a učitelů základních škol oblasti Vsetína a Valašského Meziříčí. Vsetín. 2014.

Aktivní vystoupení na odborných konferencích nebo odborném semináři k danému tématu:

III. krajská konference UNIV 2 KRAJE – Zlínský kraj. Uherský Brod. Vystoupení na téma „Tradice Baťova vzdělávání a možnosti soukromého školství v poskytování dalšího odborného vzdělávání ve Zlínském kraji v současnosti“. (6. - 7. 10. 2011).

Odborný seminář „Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ZK 2012“. Příspěvek na téma: „Dědictví tzv. Baťovského školství a jeho význam pro dnešek“. (23. 10. 2011).

Konference Zlínského kraje a firmy Microsoft k otevření PiL Centra ve Vsetíně. Příspěvek na téma: „Moderní systémy elektronického řízení ve srovnání s tradičním fordismem a batismem“. (3. 11. 2011).

Zasedání školské komise a poradního sboru na ZK. Téma: Optimalizace škol a školství ve zlínském kraji. Dva příspěvky: „Jak optimalizoval ve třicátých letech T. Baťa a J. A. Baťa“ a „Hranice ekonomické efektivity škol“. (10. 11. 2011).

Konference Zlínského kraje ve spolupráci se Střední školou oděvní a služeb Vizovice „Dalším vzděláváním ke zvýšení šancí na trhu práce“ konané u příležitosti Týdne vzdělávání dospělých 2011. Zlín. Vystoupení na téma „Historické souvislosti odborného vzdělávání na Zlínsku a Vizovicku a pragmatické využití dotačních programů EU v současnosti“. (26. 10. 2011).

IX. ročník mezinárodní konference studentů doktorských studijních programů v oboru Pedagogika. Olomouc. Vystoupení a PowerPointová prezentace na téma: „Baťovo školství a jeho dědictví v současném vzdělávání“. (1. 12. 2011).

Zasedání poradního sboru radního pro školství ZK. Rozšíření podporovaných oborů z rozpočtu ZK. Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy ve ZK. Vystoupení na téma: „DUMy jako nástroje výměny informací mezi školami“. (17. 2. 2012).

Zasedání poradního sboru radního pro školství ZK. Vystoupení na téma: Realizace Preventivních programů škol a školských zařízení. Jak předcházet výchovným problémům T. Baťa. Prevence na Baťových internátech. (4. 6. 2012).

VI. krajská konference k primární prevenci rizikového chování. Valašské Meziříčí. Vystoupení na téma „Baťovo školství a prevence patologických jevů ve zlínském školství třicátých let“. (11. 9. 2012).

XIII. konference k problematice prevence sociálně patologických jevů s názvem ŠIKANA – STÁLE ŽIVÝ PROBLÉM. Vsetín. Vystoupení na téma „Jak se předcházelo šikaně v Baťových školách práce“. (25. 10. 2012).

Konference výchovných poradců a učitelů základních škol oblasti Vsetína a Valašské Meziříčí na téma: Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami a problematika adaptace při přechodu na SŠ. Vystoupení na téma: „Masarykova měšťanská škola ve Zlíně, pracovní výchova a přechod na Baťovy školy práce“. (6. 3. 2013).

XIV. konference k problematice prevence sociálně patologických jevů „Příčiny rizikového chování“ pořádaná městem Vsetín ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. Vystoupení na téma: Pragmatická pedagogika v rámci tzv. batismu a předcházení výchovným problémům v období mezi válkami (21. 11. 2013)

II. konference výchovných poradců a učitelů základních škol oblasti Vsetína a Valašského Meziříčí. Téma: Klima školy a třídy a jeho vliv na žáky se SVP. Vystoupení na téma: Baťův přístup k budování klimatu ve školách (v rámci tzv. batismu) (26. 2. 2014)

Připravováno: Mezinárodní vědecká konference: Výchova, vzdělávání a pedagogický pragmatismus. Obecně pedagogická a historická analýza pedagogického pragmatismu a příklad zlínského pokusného a Baťova školství. Téma příspěvku: Výchovné a vzdělávací prostředky tzv. společenské školy ve zlínských pokusných školách. Místo konference: Vila Tomáše Bati ve Zlíně (29. - 30. 5. 2014)

Aktivní účast na odborné konferenci v zahraničí k danému tématu:

Vystoupení na Universidad de Barcelona v rámci konferenčních dnů mládeže a tradiční katalánské výstavy v Pineda de Mar. Téma: „Vývoj odborného školství v ČR a mezinárodní spolupráce v odborném školství“. (21. 9. 2012).

III. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie MARVI 2012 - Marketing a manažment vzdelávacích inštitúcií - konaný pod záštitou rektorky ŽU v Žiline prof. Ing. Tatiany Čorejovej, PhD. Vystoupení na téma „Zásady výchovy a vzdělávání uplatňované v Baťově škole práce“. (15. – 16. 11. 2012).

Seznam použité literatury a zdrojů

- CUBECA, Karel. *Poselství v dlani*. Frýdek-Místek: Alpress, 2011. ISBN P78-80-7362-972-4.
- KOSTKA, Karel. Fenomén Baťa a základní principy Baťova školství. In: *Aktuální problémy pedagogiky ve výzkumech studentů doktorských studijních programů IX*. Olomouc: Societas Scientiarum Olomoucensis II. POLÁCHOVÁ VAŠTATKOVÁ, J., BAČÍKOVÁ, A., eds., 2012. ISBN 978-80-87533-03-1.
- ARENDTOVÁ, Hannah. *Krize kultury*. Překlad Martin Palouš. Praha: Mladá Fronta, 1994. ISBN 80-204-0424-4.
- AUNE, Bruce. *Rationalism, Empiricism, and Pragmatism: an Introduction*. New York: Random House, 1988.
- AYER, Alfred Jules. *The Origins of Pragmatism: Studies in the Philosophy of Charles Sanders Peirce and William James*. New York: Macmillan, 1968.
- BAŤA, Tomáš. Šéfova slova k učňům odborné školy firmy Baťa r. 1925. In: *Úvahy a projevy*. Zlín: Tisk, 1932.
- BAŤA, Tomáš. Boj o první místo. *Zlín*, 18. září 1933, 3 (10).
- BAŤA, Tomáš a Jan Antonín BAŤA. *Zlínské školství: Z názorů Tomáše Bati a J. A. Bati na výchovu. Dnešní stav. Plány do budoucna*. Zlín: Jan Antonín Baťa, 1934.

- BAŤA, Tomáš. *Úvahy a projevy*. Vydání třetí. Praha: Institut řízení, 1990. ISBN 80-7014-024-0.
- BAŤA, Tomáš. *Úvahy a projevy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2002. ISBN 80-7318-103-7.
- BIESTA, Gert J. a Nicholas C. Burbules, *Pragmatism and Educational Research*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2004.
- БЕРНШТЕЙН, М. С. Закат прагматической педагогики. М.: Педагогика, 1963.
- БОЧКАРЕВА, М. В. Педагогика прагматизма и ее влияние на теорию и практику советской школы 20-30-х гг. Автореферат дис. на соиск. уч. степ. кан. пед. наук, Вят. гос. пед. ун-т, Киров, 1999.
- БОНДАРЕВСКАЯ, Е. В. Педагогическая культура как общественная и личная ценность. Педагогика №3. 1999.
- ВУЛЬФСОН, Б. Л. Джон Дьюи и современная педагогика. Педагогика № 9-10. 1992.
- SACH, Josef a Růžena VÁŇOVÁ. Václav Příhoda (1889–1979). Život a dílo pedagoga a reformátora školství. *Pedagogika*, 2000, č. 1.
- SEKOTA, Antonín. *Baťa Neue Wege*. Brünn, Prag: Internationale Verlags-anstalt, 1928.
- SEKOTA, Antonín. *Baťa – Menschen und Werk*. Zlín: Tisk, 1935.
- SEKOTA, Antonín. *Zlín – město životní aktivity*. Zlín: Tisk, 1935.
- SEKOTA, Antonín. *T. Baťa – Word und Tat*. Zlín: Tisk, 1936.
- SEKOTA, Antonín. *Boj o domov – některé z problémů průmyslové revoluce*. Toronto: The Macmillan Company of Canada, 1944.
- ČAPEK, Karel. *Pragmatismus čili filosofie praktického života*. Praha: Topič, 1918.
- COPLESTON, Frederick. C. *Modern Philosophy: Empiricism, Idealism, and Pragmatism in Britain and America. A History of Philosophy*. New York: Newman, 1966.
- ČONDL, Karel a Stanislav VRÁNA. *Václav Příhoda. Život a dílo českého pedagoga*. Praha: Česká grafická unie, 1939.
- DANISH, Robert. *Pragmatism, Democracy, and the Necessity of Rhetoric*. Columbus: University of South Carolina, 2007.
- DEBROCK, Guy. *Process Pragmatism: Essays on a Quiet Philosophical Revolution*. Amsterdam: Rodopi, 2003.
- DEWEY, John. *Škola a společnost*. Praha: Jan Laichter, 1904.
- DEWEY, John. *Filozofia, veda a výchova*. Praha: nákladem překladatelovým, 1924.
- DEWEY, John. *Existence, hodnota a kriticismus*. Praha: nákladem překladatelovým, 1925.

- DEWEY, John. *Logika soudů praktických, zejména hodnotních*. Praha: nákladem překladatelovým, 1926.
- DEWEY, John. *Rekonstrukce ve filosofii*. Praha: Sfinx, 1929.
- DEWEY, John. *Výchova k práci*. [S. L.: s.n., kolem 1930].
- DEWEY, John. *Demokracie a výchova*. Praha: Jan Laichter, 1932.
- DEWEY, John. *Mravní zásady ve výchově*. Praha: Dědictví Komenského, 1934.
- DEWEY, John. *O pramenech vychovatelské vědy*. Praha: Samcovo knihkupectví, 1947.
- DEWEY, John. *Democracy and Education*. Free Press: New York, 1966.
- DEWEY, John. *Rekonštrukcia liberalizmu: z politickej filozofie klasického pragmatizmu*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram, 2001. Ad fontes. ISBN 80-7149-281-7.
- ĎURIŠOVÁ, Libuše. *Odras rozvoje firmy Baťa ve struktuře vzdělávací soustavy ve zlínském regionu v letech 1894-1948*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky, 2011. ISBN 978-80-7454-128-5.
- ĎURIŠOVÁ, Libuše. *Baťův podnik jako stále platný příklad uplatňování znalostního managementu*. In: *Mezinárodní Baťova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky, 2010, s. 1-11. ISBN-ISSN 978-80-7318-922-8.
- DVOŘÁKOVÁ, Eva. *Batismus a baťovci*. 1. vyd. Gottwaldov: Krajské nakladatelství, 1960. Dějiny dělnického hnutí, sv. 2.
- EINSTEIN, Albert. *Jak vidím svět*. Praha: Československý spisovatel, 1962. Bez ISBN.
- E-Pedagogium*. Nezávislý odborný časopis určený pedagogickým pracovníkům všech typů škol. Olomouc: Vydavatelství UP Olomouc, 2010, č. III. ISSN 1213-7758.
- ERDÉLY, Evžen. *Švec, který dobyl světa*. Reprint původního tisku nakladatelství A. Kahler z roku 1932. Zlín: Archa, 1990. ISBN 59-078-90.
- FISCHER, Josef Ludvík. *Filosofie její podstata a problémy*. Praha: Nakladatel Josef Vetešník. 1922. Bez ISBN.
- FRIC, O. *Školství ve Zlíně 1869–1929. Zprávy Krajského muzea v Gottwaldově*. Gottwaldov: Krajské muzeum, 1968.
- FUKSA, J., J. MARUŠKA, F. VANĚK. *Almanach zlínského sjezdu: Přednášky a referáty kursu a sjezdového jednání profesorů a kuratorií čsl. obchodních učilišť ve Zlíně ve dnech 23.-26. března 1934*. Praha: Zpravodajský ústav čsl. obchodního školství, 1934.
- GARLÍK, Vratislav. *Baťovy závody, organizace a řízení do roku 1939*. Praha: Svoboda, 1990, ISBN 80-205-0160-6.

- GLOGAR, Alois. *Studijní ústav ve Zlíně: pracovní sešity*. Zlín: VUT Zlín, 1994. IME 1/94. Bez ISBN.
- GOODMAN, Russell B., ed. *Pragmatism: Critical Concepts in Philosophy*. London: Routledge, 2005.
- HAACK, S., R. LANE, Eds. *Pragmatism Old and New: Selected Writings*. New York: Prometheus Books, 2006.
- HICKMAN, Larry A. *Pragmatism as Post-Postmodernism*. New York: Fordham University, 2007.
- HORÁK, Oldřich. *Masarykova pokusná obecná škola ve Zlíně ve šk. r. 1934–35*. Zlín: Masarykova pokusná obecná škola, 1935.
- HROCH, Jaroslav. Ke vztahu filosofické hermeneutiky a metodologie humanitních věd. In: *Dialog mezi filozofií a literaturou*. 1. vyd. České Budějovice: Tomáš Halama, 2006, s. 53-72. ISBN 80-87082-00-1.
- HROCH, Jaroslav. *Pragmatismus a dekonstrukce v anglo-americké filozofii*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-205-5.
- CHLUP, Otokar. O novou školu. *Nové školy*. 1927.
- CHLUP, Otokar. Ideály nové výchovy. *Nové školy*. 1929.
- CHLUP, Otokar. Naše školské reformy. *Nové školy*. 1930.
- IVANOV, Miroslav. *Sága o životě a smrti Jana Bati a jeho bratra Tomáše*. Nakladatelství Lípa. Vizovice. 1998. ISBN 80-86093-14-X.
- JAMES, William. *PRAGMATISMUS Nové jméno pro staré způsoby myšlení*. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003.
- ЮЛИНА, Н. С. Постмодернистский прагматизм Ричарда Рорти. Вестком. 1998. ISBN 5-87859-018-2.
- KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství I–IV, 1929–38*. Praha: J. Hendrych, 1938.
- KASPER, Tomáš. Von den Bata Schuhen zu den Bata Schulen. In: *Zeitschrift für pädagogische Historiographie*. Zürich: Pestalozzianum Verlag, 2004, 10 (2).
- KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Vybrané kapitoly z dějin pedagogiky*. Liberec: TUL, 2006. ISBN 80-7372-143-0.
- KASPER, Tomáš. *Výchova či politika? Úskalí německého reformě pedagogického hnutí v Československu v letech 1918–1933*. Praha: Univerzita Karlova v nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1410-6.
- KASPER, Tomáš, ed. *Německé a české reformně pedagogické vzdělávací a výchovné koncepty - analýza a komparace*. Liberec: TUL, 2008. ISBN 978-80-7372-397-2.

- KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.
- KASPEROVÁ, D. *Projektové vyučování*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, 2012. Projektový rámec CZ.1.07/2.2.00/18.0027.
- KAŠPÁRKOVÁ, Svatava a kol. *Vliv sociálního programu Tomáše Bati a Jana Antonína Bati na vzdělanost zlínského regionu. Historická tradice a současnost*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-195-9.
- KAŠPÁRKOVÁ, Svatava a kol. *Výchova školní a mimoškolní na pokusných reformních měšťanských školách a možnosti výchovného zhodnocení volného času ve Zlíně*. 1. vyd. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-218-3.
- КОМАРОВСКИЙ, Б.Б. Философские предпосылки педагогики Дьюи. Прагматизм и педагогика. изд-во АзербГУ. Известия АзербГУ. Т 8-10. Баку 1927.
- Авторский коллектив. Глобальные проблемы человечества как фактор трансформации образовательных систем, Издательство НУА, Харьков, 2008, ISBN 978-966-8558-77-1.
- Kolektiv autorů. *Almanach světového sjezdu absolventů Baťovy školy práce*. Zlín: Klub ABŠ, 1992.
- Kolektiv autorů. *Why is a shoe?* Coordinated by Laurence Boulet. 1st edition. [Lausanne]: Bata Brands S. A. R. L., 2007. ISBN 978-2-9700572-0-8.
- Kolektiv autorů. *Ročenka Baťa 1940*. Zlín: Tisk Zlín, 1940.
- KONVITZ, Milton and G. KENNEDY. *The American Pragmatists*. New York: The World Publishing Company, 1960.
- KOZLÍK, Jaroslav a kol. *Aktuální historie*. Přerov: Muzeum Komenského, 1996.
- KOZLÍK, Jaroslav. Učil jsem v pokusné škole. *Lidové noviny*. 1. 2. 2011, roč. 24, č. 26.
- KUČERA, Bohumil. *Batismus – ideologie sociálfašismu*. Gottwaldov: Krajské nakladatelství, 1959.
- LEHÁR, Bohumil. *Dějiny Baťova koncernu (1894–1945)*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1960.
- LEKAN, Todd. *Making Morality: Pragmatist Reconstruction in Ethical Theory*. Nashville: Vanderbilt University Press, 2003.
- LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.
- LINHART, Josef. *Americký pragmatismus*. Praha: Melantrich, 1949.
- LEŠINGROVÁ, Romana. *Člověk a výkonnost – Jak budovat obchod*. Uherské Hradiště: Roma Nakladatelství. 2006. ISBN 80-903808-2-4.

- LEŠINGROVÁ, Romana. *Baťova soustava řízení*. Uherské Hradiště: Roma Nakladatelství. 2007. ISBN 978-80-903808-4-4.
- McERMID, Douglas. *Varieties of Pragmatism*. London: Continuum, 2008.
- МАКАЕВ, В. В., ЕЛОВОЙ, Ю. И.: Прагматическая педагогика Д. Дьюи и современность. Пятигорск, 1993. 178.
- MARCUS, Aurelius Antonius. *Hovory k sobě*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1969. Bez ISBN.
- MENAND, Louis, ed. *Pragmatism: a Reader*. New York: Vintage, 1997.
- MITCHELL, W. J. T., ed. *Against Theory: Literary Study and the New Pragmatism*. Chicago. University of Chicago. 1985.
- LEKAN, Todd. *Making Morality: Pragmatist Reconstruction in Ethical Theory*. Nashville: Vanderbilt University. 2003.
- LIŠNOVSKÁ, Dagmar, ed. *Stanislav Vrána*. Brno: Státní pedagogická knihovna, 1968.
- MULVANEY, Robert. J., ZELTNER, Philip. M., eds. *Pragmatism: its Sources and Prospects*. Columbia: University of South Carolina, 1981.
- MOORE, Edward. C. *American Pragmatism: Peirce, James, and Dewey*. New York: Columbia University Press, 1961.
- NÁDVORNÍK, Josef a kol. *Batův systém řízení do roku 1939*. Praha: Impuls, 1990. Bez ISBN.
- NÁDVORNÍK, Josef. *Baťova škola práce*. Vydání první. Zlín: Klub absolventů Baťovy školy práce ve Zlíně, 1995. Bez ISBN.
- ПОДОЛЬСКАЯ, Е. А. Педагогика и психология высшей школы. Издательство НУА. Харьков. 2010. ISBN 978-966-8558-97-9.
- POCHYLÝ, Jaroslav. *Baťova průmyslová demokracie*. Praha: Průmyslové vydavatelství a nakladatelství UTRIN v nakladatelství Venuše a ve spolupráci Kruhu přátel Tomáše Bati, 1990.
- POKLUDA, Zdeněk. *Ze Zlína do světa*. Vydání první. Zlín: Nadace Tomáše Bati, 2004. ISBN 80-239-2149-5.
- POKLUDA, Zdeněk. *Ze Zlína do světa – příběh Tomáše Bati*. Zlín: Nadace Tomáše Bati, 2009. ISBN 978-80-254-4591-4.
- POLÁCHOVÁ VAŠTATKOVÁ, J., BAČÍKOVÁ, A., eds. *Aktuální problémy pedagogiky ve výzkumech studentů doktorských studijních programů IX*. Olomouc: Societas Scientiarum Olomoucensis II, 2012. ISBN 978-80-87533-03-1.

- PŘÍHODA, Václav. *Racionalisace školství: funkcionální organizace školské soustavy*. Praha: Orbis, 1930.
- PŘÍHODA, Václav. *Vědecká morálka pro nekonfesijní děti*. Praha: Nakladatelství Volné myšlenky, 1938.
- PŘÍHODA, Václav. *Pedagogický vývoj Stanislava Vrány*. Zlín: Tvořivá škola, 1938.
- PŘÍHODA, Václav. *Myšlenka jednotné školy*. Praha: Orbis, 1948. 179.
- PŘÍHODA, Václav. *Národní filosofie výchovy*. Praha: Orbis, 1948.
- ROLLAND, Romain. *Nesmrtelné stránky J. J. Rousseaua*. Praha: Nakladatelství František Borový, 1947. Bez ISBN.
- RÝDL, Karel. Duch Komenského v tradicích reformních škol na Zlínsku ve 30. letech 20. století. In *Acta musealia: muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně*. Zlín, 2003, 13 (1), s. 39-41. ISSN 0862-8548.
- RÝDL, Karel. Tradice školství a efektivní kurikulum. In: JANÍK, T., V. ŠVEC a kol: *K perspektivám školního vzdělávání*. 1. vyd. Brno: PAIDO, 2009. ISBN 978-80-7315-193-5.
- RUCKER, Darnell. *The Chicago Pragmatists*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1969.
- SCINZ, Albert. *Anti-Pragmatism: An Examination into the Respective Rights of Intellectual Aristocracy and Social Democracy*. Boston: Small, Maynard and Company, 1909.
- SINGULE, František. *Americká pragmatická pedagogika: John Dewey a jeho američtí následovníci*. Praha: SPN, 1991.
- SINGULE, František a Karel RÝDL. *Pedagogické proudy 1. poloviny 20. století*. Praha: SPN, 1988.
- SINCLAIROVÁ, Soňa. *Baťa, švec pro celý svět*. Praha: Melantrich, 1991. ISBN 80-7023-106-8.
- SLEEPER, Ralph W. *The Necessity of Pragmatism*. New Haven: Yale University Press, 1986.
- SOKOLOV, Vasilij Vasiljevič. *Středověká filozofie*. Praha: Svoboda, 1988. Bez ISBN.
- SOSÍK, Alois a kol. *Z naší práce na Masarykově a Komenského měšťanské škole ve Zlíně*. Zlín: Knihtiskárna E. Potměšil, 1938.
- STUHR, John J., ed. *One Hundred Years of Pragmatism: William James's Revolutionary Philosophy*. Indiana University Press, 2010.
- TALISSE, Robert B. *A Pragmatist Philosophy of Democracy*. London: Routledge, 2007.
- TALISSE, Robert B. and F. Aikin Scott, eds. *The Pragmatism Reader: from Peirce through the Present*. Princeton: Princeton University Press, 2011.

- THAYER, H. S. *Meaning and Action: a Critical History of Pragmatism*. New York: Bobbs-Merrill, 1968. Rpt. Indianapolis: Hackett, 1981.
- THAYER, H. Standish, ed. *Pragmatism: the Classic Writings*. 1970. Rpt. Indianapolis: Hackett, 1982.
- TROEHLER, D. and J. OELKERS, eds. *Pragmatism and Education*. Sense, 2006.
- ŠEVEČEK, Ondřej. *Zrození Baťovy průmyslové metropole: továrna, městský prostor a společnost ve Zlíně v letech 1900–1938*. České Budějovice, 2009.
- UHER, Jan. Pokus o vytvoření nové školy. *Pedagogické rozhledy*. Praha, 1924, 34 (4), s. 199 až 224.
- UHER, Jan. Filozofické základy pedagogiky. In: CHLUP, Otokar, Jan UHER, a Karel VELEMÍNSKÝ. *O novou školu*. Praha: Čin, 1933.
- ÚLEHLA, Josef. *Listy pedagogické*. Praha: nákladem Dědictví Komenského, 1899.
- URBANOVSKÁ, Eva. *Podíl osobnosti učitele na reformě školy (Zlínské pokusné školy a současnost)*. Olomouc, 1996. Disertační práce. Pedagogická fakulta UP v Olomouci.
- URBANOVSKÁ, Eva. České pokusné školy 30. let podle návrhu Václava Příhody. *Pedagogická orientace*. 1996, č 21, s. 18-24.
- УСТЬЯНЦЕВ, А. А. Критика прагматистской концепции деятельности, диссертация, Москва, 1984.
- VÁŇOVÁ, Růžena. *Karel Žitný a jeho úsilí o novou školu*. Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, 1999. ISBN 807290-002-1.
- VIŠŇOVSKÝ, Emil a František MIHINA. *Pragmatizmus*. Bratislava: Iris, 1998.
- VRÁNA, Stanislav. *Úkoly nové československé školy*. Brno: ÚSJU, 1922.
- VRÁNA, Stanislav. *Josef Úlehla, jeho myšlenky a snahy o novou školu*. Brno: ÚSJU, 1922.
- VRÁNA, Stanislav. *Počty na školách amerických*. Brno: ÚSJU, 1929.
- VRÁNA, Stanislav. *Děti duševně úchylné a školy pomocné*. Brno: nákl. V. Pokorného, 1930.
- VRÁNA, Stanislav a Vladimír KONVIČKA. *Naše zkušenosti s globální metodou*. Praha: Státní nakladatelství, 1930.
- VRÁNA, Stanislav a Josef VLČEK. *Psaní na škole obecné a měšťanské*. Brno: ÚSJU, 1930.
- VRÁNA, Stanislav a Vladimír KONVIČKA. *Kreslení v 1.– 5. školním roce*. Brno: ÚSJU, 1930.
- VRÁNA, Stanislav, Vladimír KONVIČKA a Oldřich HORÁK. *Vyučování čtení metodou globální*. Praha: Státní nakladatelství, 1932.
- VRÁNA, Stanislav. *Učebné metody*. Brno: Ústřední spolek jednot učitelských, 1936.
- VRÁNA, Stanislav. *Praxe na reformní škole měšťanské*. Zlín: Tvořivá škola, 1936.

VRÁNA, Stanislav. *Základy nové školy: Výsledky práce českých pokusných škol*. Brno: Ústřední učitelství nakladatelství a knihkupectví, 1946.

VRÁNA, Stanislav. *Slovník moderní pedagogiky*. Brno: Komenium, 1948.

VRÁNOVÁ, Růžena. *Československé školství ve 30. letech (Příhodovská reforma)*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1995. ISSN 0862-4461.

WEINER, Philip. *Evolution and the Founders of Pragmatism*. Cambridge: Harvard University Press, 1949.

WICHEREK, Jaroslav. Školy a vzdělávací činnost na Zlínsku ve dvacátých a třicátých letech XX. století. *Acta musealia, suplementa*. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2005, 5 (1). ISSN 0862-8548.

ZELENÝ, Milan. *Cesty k úspěchu: trvalé hodnoty soustavy řízení Baťa*. Vydání první. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2001. ISBN 80-7318-046-4.

Zlín. Časopis pro šíření zásad veřejnosti. Zlín: Baťa, a. s., 1932, 29. ISSN 1802-8799.

ŽIŽKOVÁ, Eva a Juraj DAUBNER. Václav Příhoda (1889–1979). *Postavy české pedagogiky*. Sv. 14. Praha: Ústav školských informací, 1990.

Prameny:

Archiv Nadace Tomáše Bati. Baťova vila. Položka 19-3-2. Zlín. Kronika letního tábora prodejního oddělení Baťa na Hradisku v roce 1939.

Archiv Nadace Tomáše Bati. Baťova vila. Oddíl II. A. BAŤA, Tomáš. Zápisky k připravované knize.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, Podnikové školství, Baťa a. s. Výstřižková služba. Stráž socialismu. 1926.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, Podnikové školství, Baťa a. s. Výstřižková služba. Učitelství listy. 1931.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, Podnikové školství, Baťa a. s. Výstřižková služba. Poř. č. 76. Selské listy. 1932.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín. Výstřižková služba. Právo lidu – Praha, 2. vydání, 3. 9. 1937.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, Podnikové školství, Baťa a. s. Výstřižková služba. Dobový tisk. Poř. č. 75. Evidováno v Podkarpatské Rusi v Užhorodě. 1931.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, Podnikové školství, Baťa a. s. Výstřižková služba. Poř. č. 37. Úřednické listy. 1941.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, sign. II/5. Konferenční protokoly Pokusné diferencované školy měšťanské a měšťanské školy Masarykovy ve Zlíně.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, Podnikové školství, Baťa a. s. II/6 – Publikace a tiskoviny. Z práce Komenského pokusné měšťanské školy ve Zlíně. Rok druhý 1938–1939.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, fond SŠ, inv. č. 492. Pohled do práce školy. 1936.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, Podnikové školství, Baťa a. s. Návštěvy na MŠ. II/6, bez inv. čísla.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, Podnikové školství, Baťa a. s., Rodičovský spolek, sign. II/5, kart. 1223, inv. č. 192.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, II/5, folia 1–5, č. inv. 134. Reformní návrh školství. Stanislav Vrána.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, II/5, folia 1–5, č. inv. 169. Reformní návrh školství. Stanislav Vrána.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, II/6 – Publikace a tiskoviny. Tvořivá škola Olomouc, Palackého 21. Ročník 1930–1931. Vydává a řídí ROSA, R., Vrána, S. Tisk Typia. Brno. 1931.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fondy Obecní a měšťanské školství, II/6, inv. č. 351. Tvořivá škola, ročník 1933–1934. Zlín, pokusná škola. 1934.

Pokusná škola ve Zlíně 1929–1930. Výroční zpráva. Napsali členové učitelského sboru. Vydala škola svým nákladem. 1930.

Pokusná škola ve Zlíně 1930–1931. Výroční zpráva. Napsali členové učitelského sboru. Vydala škola svým nákladem. 1931.

3. výroční zpráva diferencované školy měšťanské ve Zlíně za školní rok 1931–1932. Sestavili členové učitelského sboru. Vydala škola svým nákladem. 1932.

Čtvrtá výroční zpráva pokusné diferencované školy měšťanské ve Zlíně za školní rok 1932–1933. Napsali členové učitelského sboru a žáci. Vydala škola svým nákladem. 1933.

Pátá výroční zpráva pokusné diferencované školy měšťanské ve Zlíně za školní rok

1933–1934. Napsali členové učitelského sboru a žáci. Vydala škola svým nákladem. 1934.

Šestá výroční zpráva pokusné diferencované školy měšťanské ve Zlíně za školní rok 1934–1935. Napsali členové učitelského sboru a žáci. Vydala škola svým nákladem. 1935.

Pokusná škola měšťanská ve Zlíně. 1935–1936. Sedmá výroční zpráva. Napsali členové učitelského sboru. Vydala škola svým nákladem. 1936.

Osmá výroční zpráva pokusné měšťanské školy ve Zlíně (za školní rok 1936–1937). Napsali členové učitelského sboru. Vydala škola svým nákladem. 1937.

Devátá výroční zpráva Pokusných měšťanských škol ve Zlíně. (1937–1938) Napsali členové učitelských sborů. Vydaly školy svým nákladem. 1938.

Školní rok 1938–1939 na Masarykově pokusné škole měšťanské ve Zlíně. Uspořádal F. M. Grygar za spolupráce členů učitelského sboru. Vydala škola svým nákladem. 1939.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín První dvě léta Masarykovy pokusné obecné školy ve Zlíně. Zvláštní tisk z 1. čísla X. ročníku pedagogického měsíčníku Tvořivá škola, kterou vydává pokusná škola měšťanské ve Zlíně. Nákladem Masarykovy pokusné obecné školy ve Zlíně. Zlín 1934.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín. Deset let práce na měšťanských pokusných školách ve Zlíně 1929–1939. Napsali členové učitelských sborů. Redakci provedli Stanislav Vrána a Josef Císař. 1939.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín. Kronika Masarykovy obecné školy ve Zlíně 1929-1936. inv. č. 255.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín. Školství ve Zlíně 1869–1929. Zprávy Krajského muzea v Gottwaldově. Gottwaldov. Krajské muzeum, č. 3, 4. 1968.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín. Odborné učňovské školy národního podniku Baťa (Baťova škola práce) vo SVITE., Ročná zpráva za školský rok 1947-1948. Knihhtlačiareň Bratov Rázusovcov v Liptovskom Sv. Mikuláši. 1948.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín. Redakce administrace závody Baťa a.s. ve Zlíně. Zpravodaj zaměstnanců prodejního oddělení firmy.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín. Baťa – r. 1932, příloha časopisu Zlín k číslu 31, vydáno 5. 8. 1932.

